

HOSPODÁŘSKÁ GEOGRAFIE ČR

Vyučující: RNDr. Josef Kunc, Ph.D.

- 13 týdnů semestr
- **6 přednášek po 2 hodinách (sudé týdny) až do 18.4.**
- **6 seminářů po 2 vyučovacích hodinách (liché týdny) až do 11.4., účast povinná**
- 25.4. je státní svátek, takže další týden se to otočí a po přednášce 18.4. bude 2.5. seminář
- **Způsob ukončení:** zkouška (písemná)

DOPORUČENÁ LITERATURA

- Oficiální literatura v rámci ESF dosud neexistuje...
- **TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Plzeň : Aleš Čeněk, 411 s.**
- **MARYÁŠ, J., VYSTOUPIL, J. (2006): Ekonomická geografie. (DSO). Brno : MÚ, 160 s.**
- **TOUŠEK, V. a kol. (2005): Česká republika. Portréty krajů. Praha : MMR ČR, 135 s.**
- **PAVLÍK, Z., KUČERA, M., (2003): Populační vývoj České republiky 1990-2002. Praha : Demoart, 98 s.**
- **FIALOVÁ, L. a kol. (2007): Populační vývoj České republiky 2001-2006. Praha : Univerzita Karlova, 116 s.**
- **SRB, V. (2004): Tisíc let obyvatelstva českých zemí. Praha : Karolinum, 275 s.**
- **SPĚVÁČEK, V. a kol. (2002): Transformace české ekonomiky. Praha : Linde, 525 s.**
- ekonomické části a přílohy Hospodářských novin, Mladé fronty a dalších periodik
- Časopisy Ekonom, Euro...
- Atlasy České republiky
- Internetové stránky: www.czso.cz; www.mpo.cz; www.mpsv.cz; www.portal.gov...

Objekt a předmět studia: Česká republika a základní i podpůrné jevy a aktivity spojené a podmíněné hospodářskou (lidskou) činností

Cíl předmětu: stručné seznámení s prostorem České republiky na základě objektu a předmětu studia formou jevů a aktivit formálně uvozených do dílčích oborů a disciplín:

- Základní charakteristiky ČR (fyzicko-geografická, dopravní a geopolitická)
- Vývoj administrativního a správního uspořádání českých zemí
- Obyvatelstvo a jeho základní znaky
- Sídla a sídelní systémy
- Obchod a služby
- Doprava a dopravní systémy
- Cestovní ruch a rekreace
- Zemědělská výroba
- Průmyslová výroba a stavebnictví
- Trh práce
- Celkový ekonomický vývoj a regionální disparity
- Sociokulturní diference
- Krajina a její využití

Toto je tedy i **obsah předmětu**, v daném rozsahu naddimenzovaný

PŘEDNÁŠKA č. 1

**Základní charakteristiky a
poloha ČR**

ZÁKLADNÍ FYZICKO-GEOGRAFICKÉ ÚDAJE ČR

Dvě geologické jednotky

- 1) Český masiv (západní, větší, starší část)
  - 2) Západní Karpaty (východní, mladší, menší část)
- Hranice obou jednotek budeme hledat...

Reliéf

- **nejvyšší pohoří** (Krkonoše (Sněžka-1 602 m), Jeseníky Šumava, Moravskoslezské Beskydy, Krušné hory...většinou v příhraničí); nejvyšší umělý bod: vrchol vysílače na Pradědu (1 654 m); pohoří jsou většinou kerného původu, výjimečně sopečného (České středohoří, Doupovské hory)
- **nejnižší místa** (Dolnomoravský úval: Dyje u Lanžhotu – hranice s Rakouskem a Slovenskem; sníženina Labe u Hřenska (115 m) – hranice s Německem)
- největší roviny: Polabí, úvaly (Dolno a Hornomoravský, Dyjsko-svratecký) a brány (Vyškovská, Moravská), příp. pánve (Budějovická, Třeboňská)
- střední nadmořská výška: 430 m
- zvláštní typy reliéfu: pískovcová skalní města, krasové jevy

Pravčická brána, největší pískovcový most v Evropě

Moravský kras, největší a nejkrásnější zkrasovělé území v ČR

- **PRÁVA** (Red areas)
- **STAVBY** (Blue areas)
- **LESY** (Green areas)
- **TRÁVA** (Yellow areas)
- **SKALY** (Brown areas)
- **SNĚŽNÍK** (Grey areas)
- **POVODNĚ** (Black areas)

1 : 275 000

BOHEMIA PARADISE

MORAVIAN GATE

Vodstvo

- území České republiky leží na **hlavním evropském rozvodí**
→ většina řek zde má své prameny a odvádí vodu do zahraničí
- z okolních zemí přitéká jen malé množství vody
- z hydrologického hlediska jde o **nepříznivou polohu**, vodní zásoby jsou doplňovány pouze srážkami
- celostátní dlouhodobý roční průměr srážek je 693 mm
- řekami odtéká asi 1/3 z tohoto množství

Území ČR je odvodňováno do **3 okrajových moří** Atlantského oceánu:

- 1) Severní moře (odvodňováno Labem, asi 63 % území ČR, největší přítok Vltava)
- 2) Černé moře (odvodňováno Dunajem, resp. u nás Moravou a Dyjí, asi 27 % území)
- 3) Baltské moře (Odra, asi 10 % území)

- Nejdelším vodním tokem v ČR je Vltava (433 km)
- Nejvíce vodních ploch na Vltavě (Vltavská kaskáda)
- Největší vodní plocha: Lipno (49 km² , Vltava)
- Největší objem zadržované vody: Orlík (Vltava)
- Největší rybník: Rožmberk (5 km²)
- Největší přírodní jezero: Černé Jezero (0,2 km² , Šumava)

Klima

- **Podnebí je v ČR je mírné** a přechodné mezi oceánickým a kontinentálním
- Je charakterizováno **západním prouděním** s převahou západních větrů
- Přímořský vliv se projevuje hlavně v Čechách a na Moravě, ve Slezsku již přibývá kontinentálních podnebných vlivů (ale rozdíly jsou vzhledem k velikosti našeho území malé)
- **Velký vliv na podnebí má nadmořská výška a reliéf**

- Nejnižší průměrná roční teplota: 0,2 °C (Sněžka)
- Nejvyšší průměrná roční teplota: 9,5 °C (Hodonín)
- Nejvyšší naměřená teplota: 40,2 °C (Praha, rok 1983).
- Nejnižší naměřená teplota: -42,2 °C (Litvínovice u Českých Budějovic, rok 1929)

- **Množství srážek stoupá s nadmořskou výškou**
- Vzhledem k **převažujícímu Z-V proudění vzduchu**, jsou místa v závětrné straně horských svahů výrazně sušší (Poohří, Žatecko) než návětrné svahy pohoří (Moravskoslezské Beskydy)
- Největší naměřený měsíční úhrn srážek: 811,5 mm (Lysá hora, červenec 1997 – vydatné srážky způsobily rozsáhlé povodně na Moravě a ve Slezsku)
- Nejvíce dnů se sněhovou pokrývkou: průměrně 186 dnů (Sněžka)

GEOGRAFICKÁ POLOHA ČR

- Česká republika zaujímá **výrazně středoevropskou polohu**, přičemž soubor různě určených geometrických středů Evropy republiku obklopuje od západu k severovýchodu až východu
- Středem státního území prochází **poledník 15 v. d.**, přičemž z významnějších obcí protíná Český Dub, Kouřim, Pacov či Jindřichův Hradec
- Obě části území, oddělené tímto poledníkem, jsou velikostně srovnatelné

Krajními body zeměpisné polohy jsou obce:

- západní bod: Krásná u Aše, 12 06' v. d.,
- východní bod: Bukovec u Jablunkova, 18 52' v. d.,
- severní bod: Lobendava u Šluknova, 51 03' s. š.,
- jižní bod: Vyšší Brod, 48 33' s. š.

- Největší délka území od západu k východu je **493 km** a od severu k jihu **278 km**
- Většina průběhu dnešní státní hranice má původ v hranici historické
- Čára státní hranice **měří 2 290,4 km**, z toho s:
  - Německem 810,7 km
  - Polskem 761,8 km
  - Rakouskem 466,1 km
  - a Slovenskem 251,8 km
- **Většina délky státní hranice je přirozená**, tvoří ji hlavně horské hřebeny.

GEOPOLITICKÁ POLOHA ČR

Prostorová lokalizace České republiky ve střední Evropě má **ekonomické i politické souvislosti**. Historicky se na našem území střetávaly dvě důležité evropské obchodní cesty:

- **S-J Jantarová cesta** (*kudy asi vedla?*)
- **V-Z Podunajská**

Poloha českého státu ve střední Evropě byla vždy ovlivňována **historickými událostmi**.

V souvislosti s těmito událostmi se **měnilo geopolitické postavení** (hranice) **ČR**:

- např. centrum Habsburské monarchie, země na západě „východního bloku“, země na východě EU
(*jak je možné vnímat geopolitickou polohu ČR dnes?*)

Jantarová stezka

Hranice České republiky

- většina hranice byly **vymezena ve středověku** v době rozvoje Českého království
- přirozená hranice vede pohořími, obklopujícími Českou kotlinu

Později byla vymezena hranice v oblastech

- horní Ohře - 14. století
- Lužických hor - 17. století

Hranice vymezená po 1. světové válce:

1) s POLSKEM

- **Těšínsko** Pařížská smlouva r. 1920 (ubylo 145 903 obyvatel - 1910)
- **Hlučínsko** Pařížská smlouva r. 1920 (přibylo 48 005 obyvatel - 1921)

2) s RAKOUSKEM

- **Valticko** - St. Germainská smlouva r. 1919 (přibylo 11 032 obyvatel - 1921)
- **Vitorazsko** - St. Germainská smlouva r. 1919 (přibylo 11 067 obyvatel - 1921) *(kde to je?)*

3) s NĚMECKEM

- byla potvrzena hranice Rakousko-Uherská: Trianonská smlouva r. 1919

Hranice vymezená 1993 - 1997

1993–1997, nově vymezena hranice se **Slovenskem**:

– 251,8 km *(kde byly největší spory?)*

Geopolitické vztahy

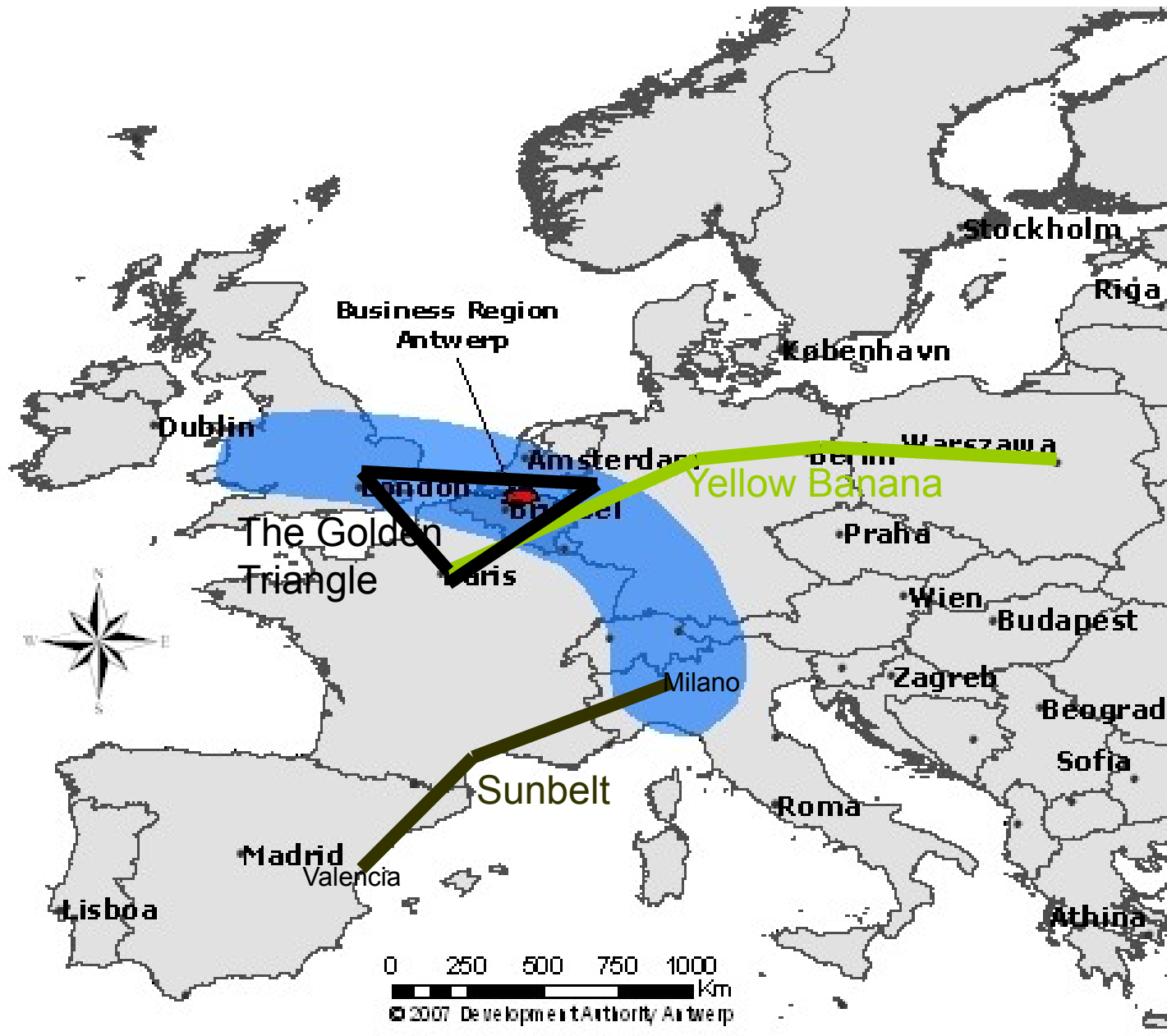
- první polovina 20. století - **napojení na západní Evropu**; významný vliv USA i Francie
- 2. světová válka: geopolitické okleštění v rámci **Protektorátu Čechy a Morava**
- 50. – 80. léta 20. století - **orientace na SSSR** a socialistické země
- 90. léta snaha o zapojení do **evropských struktur**
  - 1999 – vstup do NATO
  - 2004 – vstup do EU

Dnešní geopolitické a ekonomické postavení ČR - **vedlejší evropská ekonomická osa** (v rámci střední Evropy) - **Berlín - Praha – Vídeň**

- Hlavní evropskou ekonomickou osou je... **(víte?)**

Serbia and Montenegro have asserted the formation of a joint independent state, but this entity has not been formally recognized as a state by the United States.

- **Hlavní ekonomická evropská osa**, max. koncentrace inovací a růstu: tzv. „**modrý banán**“ (Londýn – Benelux – Porúří – Mnichov – Milán)
- Vedlejší ekonomické osy: tzv. „**žlutý banán**“ (Paříž – Berlín – Varšava)
- Tzv. „**Sunbelt**“ (Milán – Valencie)
- „**The Golden Triangle**“: Londýn – Paříž - Porúří

Politický systém České republiky je svou strukturou ***parlamentní demokratická republika*** s premiérem v čele vlády a pluralitním politickým systémem:

- 1) Výkonná moc** je vykonávána vládou a prezidentem
  - 2) Zákonodárnou moc** tvoří dvoukomorový Parlament (Poslanecká sněmovna-200 poslanců a Senát-81 senátorů)
- **Soudní moc** je tvořena soustavou obecných soudů a Ústavním soudem. Nejvyšší soud České republiky se sídlem v Brně je spolu s Nejvyšším správním soudem nejvyšším článkem soustavy obecných soudů

DOPRAVNÍ POLOHA ČR

- **dopravní poloha** ČR je poměrně **úzce spjata s geopolitickou a socioekonomickou pozicí**
- přes naše území vždy vedly důležité obchodní stezky – to se odráží i v současnosti ve **výrazně tranzitní pozici ČR** v evropském prostoru (především směr J – S), což s sebou nese určitý ekonomický příjem, ale patrně **více negativních efektů** (ucpané silnice, hluk, emise..)
- obecně lze dopravní polohu ČR v kontextu celé Evropy hodnotit jako **příznivou**, pro nejdůležitější dopravní tasy (silniční a železniční) jsou výhodně využívány sníženiny, úvaly a brány (souvislost s geografickou polohou)

- V ČR je **velmi hustá silniční síť**, která je na regionální úrovni srovnatelná s jinými evropskými zeměmi, **nikoliv však již co se týče kvality** této sítě a komfortu cestování
- Do konce roku 2010 bylo u nás vybudováno **1 169 km dálnic a rychlostních komunikací**, 2 600 km připadalo na evropskou silniční síť typu E
- Dálniční síť a síť R-komunikací dosahuje zatím o něco více než **poloviny** plánovaného rozsahu
- Po dokončení celé sítě by měla **ČR mít asi 2 170 km silnic dálničního typu**

- Dopravní síť v Čechách je **výrazně radiální** s dominantním uzlem v Praze, odkud vedou dálnice a rychlostní komunikace ke krajským městům poměrně pravidelně rozmístěných zhruba v okruhu 100 km
- na Moravě převažují **koridorové tahy** využívající nížiny a úvaly (S-J směr)
- Rozhodujícím dopravním uzlem na Moravě je Brno, Ostrava je znevýhodněna svojí excentrickou polohou, význam získá v budoucnu Olomouc